

ALI OBSTAJA LOGISTIČNA POGODBA?

Zaradi specifičnosti urejanja pravnih razmerij, ki nastanejo v logističnem okolju, bi bila logistična pogodba kompleksna pogodba gospodarskega prava, ki bi zajemala tako določila prevozne, prodajne, špeditorske in hrambene pogodbe. Kot osnovo za ureditev pravnih razmerij v logističnem podjetju, bi lahko prevzeli določena določila mandatne in podjetniške pogodbe. Pravna narava logistične pogodbe je lahko odvisna od opredelitev izvora samega pogodbenega razmerja. Kot subjekta logistične pogodbe se izpostavljata naročnik podjetja in logistični podjetnik. Pojem logističnega podjetnika združuje kompleksen sklop storitev zaradi izvedbe logističnega podjetja in usklajuje delo med različnimi izvajalci.

Pojem logistike v sodobni obliki delovanja lahko različno definiramo. Poenostavljena definicija določa, da je logistika skupek med seboj povezanih aktivnosti, ki služijo premikanju surovin, polproizvodov, drugega materiala in gotovih izdelkov od dobavitelja do podjetja, za premikanje znotraj podjetja in od podjetja do odjemalcev oziroma kupcev ter vse z njimi povezane aktivnosti." ¹ K elementom logističnega sistema štejemo vse tiste sestavine, brez katerih ta sistem ne bi mogel opravljati svojih nalog. Ti elementi so: transport, notranji transport, skladiščenje, upravljanje zalog, manipulacije z blagom, informacijska podpora, komunikacije, kontrole in kadri, povezani s sistemom. Organiziranje logističnega procesa zaobjema izbiranje in vključevanje ustreznih logističnih dejavnosti (transport, skladiščenje, manipulacije, zavarovanje, carinjenje itd.) in njihovih izvajalcev v logistično verigo, ter vzpostavljanje takšnih medsebojnih razmerij (pravnih, tehničnih in finančnih), ki zagotavljajo uresničitev temeljnega cilja in sicer najvarnejše, najhitreje in najbolj gospodarno premestitev blaga od prodajalca do kupca.

Organiziranje logističnega procesa oziroma logistične verige je mogoče z načrtovanjem, izvajanjem in nadziranjem premeščanja blaga. Pri načrtovanju si špediter vnaprej zamisli strukturo in potek premeščanja blaga, pri izvajanju mora načrtovani proces spraviti v delovanje, z nadzorom pa zagotavlja, da se premeščanje blaga izvaja v skladu z načrtom. Čedalje večja konkurenčnost na svetovnem trgu zahteva racionalizacijo v proizvodnji in distribuciji ter izkoriščanje ekonomije obsega v vseh segmentih poslovanja, tudi v logistiki. Teži se k centralizaciji zalog v distribucijskih sistemih, prihaja do sprememb v prodajnih metodah in prodajnih verigah, zahteva se večja zanesljivost logistike in nižji logistični stroški na enoto. Čedalje bolj se uveljavlja načelo „management by logistics“. Logistika postaja ena ključnih prvin poslovne in tržne strategije².

¹ Jakomin L., Vključevanje Slovenije v globalni logistični prometni sistem, GV, Podjetje in delo 6-7, Ljubljana, 2000.

² Jerman B., Vprašanje logističnega prava, Zbirka Scientia Iustia, Uradni list RS, 2009, Ljubljana, str.237-257.

Nelogistična podjetja usmerjajo vse svoje sile k temeljni poslovni dejavnosti in težijo k outsourcingu (oddajanju storitev zunanjim izvajalcem ali najemanje tujih storitev) logističnih aktivnosti. Zato se večja stopnja vključevanja specializiranih logističnih podjetij v distribucijo kot neodvisnih logističnih dobaviteljev. Špediterjem se ponuja kompletno vodenje zalog, pakiranje, skladiščenje, transport in druge logistične storitve, včasih pa tudi že nekatere trgovske storitve.

LOGISTIČNA POGODBA

Splošne značilnosti logistične pogodbe

Vsaka pogodba mora imeti, da bi lahko zaživela v praksi, določeno stopnjo gospodarskega učinka. Poslovna praksa znotraj avtonomnega gospodarskega prava generira tiste pogodbe, ki so učinkovite in ki strankam olajšajo poslovanje. Prednost logistične pogodbe je v tem, da logistični podjemnik kot arhitekt logistike upravlja celotno logistično verigo, kar jasno zmanjša njegove stroške zaradi lastnega opravljanja storitev ali stalnih poslovnih zvez, s tem pa se tudi zmanjša logistični strošek naročitelja. Nova logistična pogodba je predvsem posledica dejstva, da se v gospodarstvu ne govori več o prevozu, skladiščenju, kontroli itd. kot o nekakšnih etapah v oskrbovalnih verigah, temveč zaradi učinkovitosti te dejavnosti postajajo sestavni koščki povezane – enotne logistične dejavnosti.

Bistvena prednost logistične pogodbe za naročitelja je v tem, da mu ni treba sklepati celotnega množstva prej omenjenih pogodb. Ugovor, da jih tudi zdaj ne, saj za to poskrbi špediter, je jalov, kar je še pomembnejše, ko naročitelj sklene logistično pogodbo, ima na drugi strani pogodbeno stranko, ki mu je neposredno odgovorna za obljubljene logistične storitve³.

Prav preko same logistike je mogoča uspešna konkurenca in uveljavitev v mednarodnem ekonomskem in tržnem sistemu. Integracija različnih dejavnosti v celoto je najpomembnejša značilnost logistike⁴. Zaradi teženj po urejanju tega za zdaj se zelo novega področja, kjer se stikajo tako transportne kot tudi ekonomske in pravne panoge, je treba v bodoče razmišljati tudi o uveljavitvi novih institutov in panog; logistike in logistične pogodbe. Zaradi specifičnosti urejanja pravnih razmerij, ki nastanejo v logističnem okolju, bi bila logistična pogodba kompleksna pogodba gospodarskega prava, ki bi zajemala tako določila prevozne, prodajne, špediterske in hrambene pogodbe⁵. Kot osnovo za ureditev pravnih razmerij v logističnem podjetju, bi lahko prevzeli določena določila mandatne in podjemniške pogodbe. Pri

³ Cigoj S., Transportno pravo: sinteza pravil cestnega, železniškega, pomorskega in notranjega plovbnega ter letalskega prava ČZ UL SRS, Ljubljana, 1987, str. 19-36

⁴ Zelenika R., Špediterovo pravo, ekonomski fakultet v Rijeci, Rijeka, 2001, str. 122-148.

⁵ Jones P., FIATA Legal Handbook of Forwarding, FIATA, Zurich, 1993, str. 126-136.

mandatu gre za zaupno razmerje med naročiteljem in mandatarjem, ki opravlja posle v tujem imenu in na tuj račun. Mandatar odgovarja zgolj za trud pri opravljanju svojih storitev, medtem ko podjemnik odgovarja za uspeh dogovorjen v pogodbi. Pravna narava logistične pogodbe je lahko odvisna od opredelitev izvora samega pogodbenega razmerja. Kot subjekta logistične pogodbe se izpostavljata naročnik podjema in logistični podjemnik. Pojem logističnega podjemnika združuje kompleksen sklop storitev zaradi izvedbe logističnega podjema in usklajuje delo med različnimi izvajalci. Logistični podjemnik je odgovoren za celotno izvedbo logističnega podjema, vendar ni nujno, da opravlja posamezna opravila sam, saj jih lahko prenese na posameznega izvajalca. Od multimodalnega transporta se logistični proces razlikuje po tem, da je samo uravnavanje fizičnih tokov materialnih dobrin bistveno kompleksnejša vsebina od multimodalnega prevoza⁶.

Pravna narava logistične pogodbe

Logistična pogodba je po svojem bistvu nadgradnja špeditorske pogodbe. Logistični podjemnik nosi pri logistični pogodbi poleg vseh obveznosti iz špeditorske pogodbe tudi rizik uspeha, ki se od njega pričakuje, kar pomeni, da sodeluje v reprodukciji in ni samo tisti subjekt, ki se dogovarja za posle prevoza. Bistveni element za označitev logistične pogodbe sta premik blaga in dodana vrednost v ekonomski verigi ter plačilo nagrade. Kot premik blaga se označuje fizični pretok blaga v neposrednem ali posrednem logističnem toku. Kot osnovne pravice in obveznosti logističnega podjemnika se označujejo⁷:

- izpolnitev naročila naročitelja za premik blaga v procesu oskrbovalne verige od izvora do kateregakoli prejemnika;
- plačilo vseh stroškov;
- izstavitev računa naročniku;
- zavarovanje blaga.

Kot premik blaga v procesu oskrbovalne verige se lahko upoštevajo vsi posli od nabave do distribuciji blaga končnemu kupcu. Naročitelj mora dobiti od logističnega podjemnika v vsakem trenutku informacijo o lokaciji blaga. Obveznost logističnega podjemnika je obveščati naročnika o problemih pri premiku blaga, ki so že nastali kot tudi o problemih ki naj bi po njegovem predvidevanju nastali. Logistični podjemnik je za to dolžnost tudi odškodninsko odgovoren. Obveščanje naročnika ni potrebno le v primeru, ko sam logistični podjemnik v skladu s standardom dobrega strokovnjaka ugotovi, da bi prišlo do večje škode za naročitelja, če bi moral čakati na napotke naročitelja, vendar mora pri zaščiti naročnikovih interesov, logistični podjemnik delovati v skladu s standardi dobrega strokovnjaka⁸.

⁶ Jerman B., navedeno delo, str. 23-33.

⁷ Jerman B., navedeno delo, str. 33-89.

⁸ Šamanović Ivica: Logistični i distribucijski sustavi, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split 1999, str. 86-103.

Nujna posledica narave logističnega podjema je tudi izstavitelj računa naročniku kot obračun za povračila neposrednih stroškov, ki jih je plačal logistični podjemnik za naročitelja. Poleg tega je logistični podjemnik zavezan tudi zavarovati prejeta blago ves čas logističnega podjema in sicer tako, da ne bi prišlo do pogodbene škode za naročnika. Logistični podjemnik sicer odgovarja za škodo, ki je nastala naročitelju, vendar lahko uveljavlja omejitve odgovornosti v višini zneskov, ki so določeni za posamezno transportno panogo. Seveda pa ne more upoštevati določil o omejitvi odgovornosti, če je ravnal krivdno (naklep ali malomarnost). Kot osnovne pravice in obveznosti naročitelja logističnega podjema pa opredeljujemo kot⁹:

- obveščanje logističnega podjemnika o pričakovanih tokovih blaga;
- naročilo logističnemu podjemniku o vrstah in količini blaga ter destinacijah in času premikov blaga;
- plačilo logističnemu podjemniku nagrade in povrnitev stroškov za opravljene logistične storitve.

Naročnik mora logističnega podjemnika natančno obveščati o pričakovanih tokovih blaga tako, da se lahko logistični podjemnik kvalitetno pripravi na izpolnitev svojih obveznosti. Informacije, ki jih poda naročitelj so zgolj informativne narave, saj naročitelj ne more gospodarskih tokov predvideti tako natančno, da bi se lahko pogodbeno zavezal glede pravno zavezujočih informacij.

Gre torej za celotno paleto pravnih razmerij, ki se začne z dobavitelji (prodajna pogodba), skladiščenjem surovin, polproizvodov in gotovih izdelkov (skladiščna pogodba), nadaljuje s premikanjem znotraj proizvodnje – notranji prevoz (prevozna pogodba) in konča z distribucijo (špedicijska pogodba, pogodba o kontroli blaga in storitev, pogodba o trgovskem zastopanju, komisijska pogodba, zavarovalna pogodba, prodajna pogodba). Znotraj teh procesov je treba blago tudi pakirati, etiketirati, paletizirati itd. Poslovanje špediterjev v zadnjem času gre vedno bolj v smeri opravljanja funkcije logističnega podjemnika. Pogosto jim pravimo arhitekti logistike – pripravijo si namreč celotno mrežo logističnega procesa za čimbolj učinkovito organiziranje logističnih procesov v prostoru in času. Danes podjetja z outsourcingom uporabljajo špediterje za klasične naloge, tako za skladiščenje, distribucijo blaga in finančna opravila v zvezi z dobavo, kot tudi že za notranji prevoz.

Pravice in obveznosti pogodbenih strank logistične pogodbe

Izluščitev bistvenih elementov logistične pogodbe ni težavna naloga, težko pa je opredeliti tisti element, ki ga mora izpolniti logistični podjemnik, ker obsega cel skupek zelo različnih dejavnosti. Bistvena elementa logistične pogodbe lahko

⁹ Jerman B., navedeno delo, str. 94-109.

označimo kot logistično storitev – premik blaga in dodana vrednost v oskrbovalni verigi ter – plačilo nagrade¹⁰.

Premike, ki sicer niso najbolj posrečen izraz, je treba razumeti kot manipulativne operacije z blagom, ki pomenijo fizični pretok pretoka blaga v neposrednem logističnem toku, kot tudi operacije v posrednem logističnem toku. Blago so vse pojavne oblike dobrin v družbeni reprodukciji. Oskrbovalno verigo si lahko predstavljamo kot celoten tok blaga od surovine do končnega izdelka, ki je na voljo porabniku.

Logistični podjemnik je dolžan izpolniti naročila naročitelja za premike blaga v procesu oskrbovalne verige od izvora do kateregakoli prejemnika. Kot smo že omenili, bi morali premiki vključevati vse, kar se z blagom v oskrbovalni verigi dogaja: nabava surovin, pakiranje, prekladalni posli, prevoz, notranji prevoz, skladiščenje, distribucija itd. Naročitelji pogosto zahtevajo "tracking and tracing" (označevanje in sledenje) blaga od izvora do izročitve prejemniku, tako da lahko naročitelj od logističnega podjemnika v vsakem trenutku dobi informacijo o tem, kje je trenutno blago. Blago so tako surovine, polizdelki in končni izdelki. Logistični podjemnik je dolžan obveščati naročitelja o vseh problemih pri premikanju blaga, tako tistih, do katerih je že prišlo, kot tudi tistih, ki jih pričakuje. Takšna dolžnost logističnega podjemnika je logična, saj je naročiteljeva proizvodnja tesno vezana na tisti del oskrbovalne verige, ki jo izvaja logistični operater.

Logistični podjemnik je dolžan v svojem imenu na tuj račun plačati vse stroške, zlasti prevzema blaga, voznine, prekladalne stroške, davek na dodano vrednost, stroške ob izročitvi, carinske dajatve in drugo.

Logistični podjemnik po opravljenem poslu naročitelju izstavi račun. Takšna obveznost logističnega podjemnika je nujna posledica narave posla, ki ga opravlja. V tem pogledu je logistična pogodba zelo podobna špedicijski pogodbi. Izstavitev računa je treba razumeti predvsem kot obračun za povračilo neposrednih stroškov, ki jih je plačal logistični podjemnik za naročitelja, na primer carine. Logistična pogodba je v tem primeru podobna ureditvi naše špedicijske pogodbe, kadar gre za fiksno plačilo. Logistični podjemnik je dolžan zavarovati blago¹¹.

Naročitelj je dolžan logističnega podjemnika obveščati o pričakovanih tokovih blaga. Smisel takšne obveznosti naročitelja je v tem, da se lahko logistični podjemnik čim bolje pripravi na izpolnitev svojih obveznosti. Hkrati sledi takšni obveznosti naročitelja tudi opozorilo, da so te informacije zgolj informativne, kar je tudi logično, saj naročitelj ne more svojih gospodarskih tokov predvideti tako natančno, da bi se

¹⁰ Vlačič P., Logistična pogodba, Podjetje in delo, Ljubljana 6-7/2003.

¹¹ Jerman B., navedeno delo, str. 183-205.

lahko s pogodbo zavezal, da bodo podatki, ki jih bo posredoval, zanj pravno obvezujoči. Naročitelj je dolžan logističnemu operaterju dati naročilo o vrstah in količini blaga ter destinacijah in času premikov blaga.

Naročitelj je dolžan plačati logističnemu podjetniku nagrado in mu povrniti stroške za opravljene logistične storitve. Plačilo nagrade je običajna obveznost nasprotne pogodbene stranke, naročitelja, kadar gre za takšno dvostransko odplačno pogodbo. Če naj logistični podjetnik dejansko opravi svojo storitev, mora ob tem plačati precej različnih stroškov, ki mu jih je naročitelj dolžan povrniti.

Opredelitev odgovornosti logističnega podjetnika je takšen izziv, da bi lahko samo tej vsebini posvetili veliko strani. Ker takšna analiza odgovornosti presega okvire tega dela, bo odgovornost prikazana samo v glavnih obrisih. Pri odgovornosti poskušajo pogodbe slediti načelu enake distribucije rizikov (ocenjeno tudi z ekonomskega vidika).

ZAKLJUČEK

Z uvajanjem politike skupnega evropskega trga v Evropski uniji, z naraščanjem internacionalizacije, globalizacije in koncentracije gospodarskih dejavnosti pa se začnejo nove spremembe tudi v delovanju evropskih špediterjev, in sicer predvsem kot posledica sprememb na logističnem trgu. Pomen logistike z vidika prodajalcev in kupcev blaga, ki so uporabniki logističnih storitev, je čedalje večji. Logistika mora biti usmerjena v zagotavljanje učinkovite oskrbe kupcev. Od logističnega menedžmenta se zahteva velika profesionalnost, drugorazredne storitve logistike niso več dopustne, ker se jim kupci zelo hitro odpovedo. Čedalje večji obseg trgovanja, ki je posledica internacionalizacije, globalizacije in koncentracije gospodarskih aktivnosti v Evropi pa tudi vpliva skupnega evropskega trga, povzroča, da je vrednost logističnega trga čedalje večja.